

Jórárt Krisztián:¹ Az orosz NATO-képviselet felfüggesztése és várható következményei

Vezetői összefoglaló

- Szergej Lavrov orosz külügyminiszter október 18-án bejelentette, hogy Moszkva felfüggeszti diplomáciai képviseletét a NATO brüsszeli központjában. Az orosz döntés közvetlen előzménye, hogy október 6-án a NATO visszavonta nyolc orosz diplomata akkreditációját, és tíz főben korlátozta a brüsszeli orosz NATO-képviselet létszámát.
- Moszkva válaszlépésének nagy valószínűséggel kevés gyakorlati következménye lesz. 2014 óta ugyanis – amikor az ukrajnai háború következményeként a NATO–Oroszország viszony mélypontra süllyedt – a felek közti együttműködés egyébként is minimális.
- A nem szándékolt eszkaláció elkerülését célzó mechanizmusok nem ebben a keretrendszerben működtek. Ezek a közvetlen konfliktuskezelési csatornák továbbra is nyitva állnak, sőt, feltehetően tovább fognak szélesedni a jövőben. Ezért a lépés közvetlenül nem növeli a felek közti véletlen konfliktus kockázatát.
- A diplomáciai képviselet felfüggesztése szimbolikus értelemben azonban újabb mélypontot jelent, és jelzi, hogy az orosz vezetés belátható időn belül nem számol a kapcsolatok normalizálásának lehetőségével.
- A Nyugat és Oroszország között zajló diplomáciai háború – melynek a NATO-ba delegált orosz diplomaták kiutasítása is részét képezi – közép- és hosszútávú következménye a kapcsolatok további destabilizálódása lehet. A diplomáciai és hírszerzési jelenlét minimalizálása ugyanis megfosztja a feleket attól, hogy objektív képet kapjanak egymás szándékairól, nagyobb teret engedve a kölcsönös gyanakvásnak.

Október 18-án Szergej Lavrov orosz külügyminiszter bejelentette, hogy Oroszország felfüggeszti diplomáciai képviseletét a NATO-ban. Az orosz döntés közvetlen előzménye, hogy a Szövetség október 6-án bejelentette, hogy november 1-jei hatállyal visszavonja nyolc orosz diplomata akkreditációját, az orosz NATO képviselet létszámát pedig tíz főben korlátozza. E rövid elemzés célja az orosz válaszlépés tartalmának ismertetése, illetve annak közvetlen és várható hosszabb távú következményeinek bemutatása.

Az orosz döntés tartalma

Szergej Lavrov a bissau-guineai külügyminiszterrel tartott közös sajtótájékoztatón jelentette be újságírói kérdésre válaszolva, hogy Oroszország felfüggeszti diplomáciai képviseletét a NATO-ban. Az orosz külügyminiszter a lépést azzal indokolta, hogy a NATO október 6-i döntésével ellehetetlenültek a diplomáciai tevékenység ellátásának alapvető feltételei, mindez pedig megerősíti azt, hogy a szövetség nem érdekelt az Oroszországgal való párbeszédben és együttműködésben. Ezek után „nem látjuk különösebb szükségét annak, hogy továbbra is úgy tegyünk, mintha elképzelhető lenne valamilyen fordulat a belátható jövőben” – tette hozzá.² Az orosz döntés – hasonlóan az azt kiváltó NATO határozathoz – szintén november 1-jétől lép életbe, és az orosz NATO diplomáciai misszió felfüggesztésén kívül magában foglalja a moszkvai belga nagykövetségen belül működő NATO Katonai Összekötő Képviselet működésének felfüggesztését, illetve a NATO Tájékoztató Iroda megszüntetését is. Nem egyértelmű, hogy a NATO–Oroszország Tanács üléseit (melyre utoljára 2019. júliusában került sor) miként érinti az orosz fél döntése. Egy nappal a bejelentést követően Szergej Lavrov az ezt firtató kérdésre kitérő választ adott.³ Jens Stoltenberg NATO főtitkár október 20-án, a védelmi miniszterek találkozója előtt pedig

¹ Jórárt Krisztián (jojart.krisztian@gmail.com) az NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének külső munkatársa, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója.

² [Lavrov orosz és Barbosa bissau-guineai külügyminiszter közös sajtótájékoztatója](#), [online], 2021. 10. 18. Forrás: Az Oroszországi Föderáció Külügyminisztériuma [2021. 10. 26.]

³ [Lavrov orosz külügyminiszter kérdésekre adott válasza a Valdaj Klub éves találkozásán](#), [online], 2021. 10. 18. Forrás: Az Oroszországi Föderáció Külügyminisztériuma [2021. 10. 26.]

azt mondta, hogy a NATO–Oroszország Tanács összehívására vonatkozó 2020. februári meghívás továbbra is áll.⁴

A döntés háttere és közvetlen következményei

Az orosz lépésnek a szimbolikus jelentőségén túl várhatóan kevés gyakorlati következménye lesz rövidtávon. Ennek legfőbb oka, hogy a NATO–Oroszország együttműködés tartalma már régóta kiüresedett. Az október elejei, az orosz diplomáciai jelenlét létszámát korlátozó döntés az elmúlt hat év során a harmadik ilyen lépés volt, nem számítva azokat az eseteket, amikor a tömeges kiutasítás helyett egy-két orosz diplomatát nyilvánítottak persona non gratává. 2015-ben az addigi közel 60 fős létszámot a NATO megfélemezte, amikor 30 főben maximalizálta a partnerországok képviselését.⁵ A döntés egyedül Oroszországot érintette, mivel a többi partnerország egyike sem képviseltette magát 30 főnél nagyobb létszámmal. 2018-ban, a Salisburyben novicsok idegméreggel végrehajtott merényletkísérletet követő tömeges kiutasítási hullám részeként a NATO további hét orosz diplomatát utasított ki, három függőben lévő akkreditációs kérelmét pedig megtagadta.⁶ A mostani döntés értelmében nyolc orosz diplomata kiutasításáról határoztak, két be nem töltött státusz megszüntetésével pedig összesen tíz orosz diplomata maradhatott volna november 1-jétől a NATO-hoz akkreditálva.⁷

Mint a korábbi esetekben, úgy a mostaniban is az orosz hírszerzés asszertív tevékenységével indokolta a szövetség az orosz diplomáciai jelenlét radikális csökkentését. A kiutasítás körüli értelmezések azonban meglehetősen ellentmondásosak. Egyes sajtóhírek szerint a november 6-i NATO döntés annak eredménye, hogy idén áprilisban olyan információk kerültek napvilágra, melyek szerint az orosz katonai hírszerzés (GRU) állt a csehországi Vrbeceben található lőszerraktár 2014-es felrobbanása mögött. A NATO ezt követően jelentést kért a tagállamoktól arról, hogy az elmúlt években milyen orosz hírszerzési műveletek zajlottak területükön. A jelentés alapján szeptemberben a tagállamok előálltak a válaszlépésre vonatkozó javaslatokkal.⁸ Ezt a verziót erősíti meg Stoltenberg kijelentése is, mely szerint a „döntés nem áll összefüggésben semmilyen konkrét eseménnyel”, azt csupán az „ártó szándékú orosz tevékenység fokozódása” indokolta.⁹ A Reuters információi szerint ugyanakkor a kiutasított orosz diplomaták a NATO központ számítógépes hálózatának sebezhetőségeit igyekeztek feltérképezni.¹⁰ Természetesen a kettő nem zárja ki egymást, ugyanakkor amennyiben csak az utóbbi szempont indokolta volna a döntést, úgy minden bizonnyal a NATO nem él a tömeges kiutasítás eszközével, csupán a szóban forgó diplomaták akkreditációját vonja vissza. Az pedig nem valószínű, hogy a kiutasított nyolc orosz diplomata mindegyike érintett lett volna a Reuters által említett kémtevékenységben. Ugyanis – ahogy lent részletesen kifejtésre kerül – meglehetősen korlátozott volt azon orosz diplomaták köre, akik szabadon mozoghattak a NATO központjában.

Miközben a létszámuk hat év alatt a hatodára csökkent, talán ennél is fontosabb, hogy az orosz diplomaták NATO partnereikkel folytatott kapcsolattartási lehetősége (legalábbis ami a hivatalos csatornákat illeti) jelentősen beszűkült. A NATO ugyanis 2014. áprilisában, amikor a Krím annektálására válaszul felfüggesztett minden katonai és politikai együttműködést Oroszországgal, visszavonta az orosz diplomaták belépési engedélyét a NATO központba. Kivételt ez alól csak a nagykövet és helyettese, valamint két további diplomata képezett.¹¹ A többi orosz diplomatának minden egyes látogatás előtt külön kellett belépési engedélyhez folyamodnia, és csak kísérettel tartózkodhattak a brüsszeli NATO központ épületén belül.

⁴ [Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of the meetings of NATO Defence Ministers on 21 and 22 October at NATO Headquarters](#), [online], 2021. 10. 20. Forrás: NATO [2021. 10. 26.]

⁵ [NATO Cuts Size of Russian Delegation at Brussels HQ](#), [online], 2015. 04. 10. Forrás: Wall Street Journal [2021. 10. 26.]

⁶ Patrick WINTOUR – Julian BORGER: [Nato expels seven staff from Russian mission over Skripal poisoning](#), [online], 2021. 03. 27. Forrás: The Guardian [2021. 10. 26.]

⁷ [NATO expels 8 Russian mission staff saying they were 'undeclared' intelligence officers](#), [online], 2021. 10. 07. Forrás: Euronews [2021. 10. 26.]

⁸ Deborah HAYNES: [NATO expels eight Russian 'undeclared intelligence officers' in response to suspected killings and espionage](#), [online], 2021. 10. 06. Forrás: Sky News [2021. 10. 26.]

⁹ [NATO Chief Says Expulsions of Russian Diplomats Not Linked to Particular Event](#), [online], 2021. 10. 07. Forrás: VOA News [2021. 10. 26.]

¹⁰ Robin EMMOTT: [NATO will still seek channels with Russia despite spy dispute](#), [online], 2021. 10. 20. Forrás: Reuters [2021. 10. 26.]

¹¹ [Measures following NATO Ministers' decision to suspend all practical cooperation with Russia](#), [online], 2014. 04. 07. Forrás: NATO [2021. 10. 26.]

Ez a döntés a mai napig hatályban van, ráadásul a nagyköveti poszt Alekszandr Grusko 2018-as hazahívása óta betöltetlen maradt. Vagyis 2018. januárja óta csupán két-három orosz diplomatának lehetett szabad bejárása a brüsszeli NATO központba. (Ezért nem valószínű tehát, hogy a nyolc diplomata kiutasításának oka a NATO számítógépes hálózatának feltérképezésére tett orosz törekvések voltak. Egyszerűen azért, mert mindössze két-háromuknak lehetett bejárása a NATO épületébe.)

Hasonlóan korlátozott volt a NATO moszkvai jelenléte 2014 után. Robert Pszcel 2010-2017 között volt a NATO Tájékoztató Irodájának vezetője. Feladatát 2015-től – utódjához hasonlóan – már csak Brüsszelből láthatta el. Pszcel elmondása szerint a még Moszkvában töltött utolsó két évét is lényegében teljes elszigeteltségben töltötte, az orosz hivatalnokoknak és katonáknak ugyanis meg volt tiltva a vele való érintkezés.¹² A feladatát külföldről ellátó igazgatón kívül a Tájékoztató Iroda valamennyi munkatársa helyi, orosz állampolgár. Ezért is fogalmazhatott úgy Lavrov, hogy a Tájékoztató Iroda működését megszüntetik, nem pedig felfüggesztik. A Katonai Összekötő Képviselő (amely 2008 és 2012 között Makk László vezérőrnagy vezetésével még 14 fővel működött)¹³ munkáját ma már mindössze négy katonadiplomata látja el, az ő akkreditációjukat fogja visszavonni Moszkva november 1-jével.¹⁴ A Képviselő az orosz védelmi minisztérium nemzetközi katonai együttműködésért felelős főosztályán keresztül tartotta a kapcsolatot az orosz féllel.

Mindebből jól látszik, hogy bár az orosz lépés első olvasatra drasztikusnak tűnhet, a gyakorlatban csupán egy olyan együttműködési keretrendszer felszámolását takarja, melynek tartalma mára teljesen kiüresedett. A NATO néhány fős moszkvai képviselőtől fakadóan Oroszország nem tudott volna szimmetrikus módon reagálni a szövetség október 6-i döntésére. Ezért a jelenlét teljes felszámolása lényegében arányos válaszlépésnek tekinthető Moszkva részéről. Szimbolikájában azonban mégis kulcsjelentősége van annak, hogy a lépéssel (és Lavrov indoklásával) az orosz vezetés kimondta, hogy nem számít és immáron nem is törekszik a NATO-val való kapcsolat helyrehozására. A NATO 2021-es brüsszeli csúcstalálkozójának zárónyilatkozata őszinte szembenézés volt a kapcsolatok állapotával és azok perspektívájával. Az Oroszország jelentette fenyegetések tételes felsorolása mellett a dokumentum hangsúlyozta ugyan, hogy a szövetség nyitott marad az „időszakos, célzott és érdemi párbeszédre” Oroszországgal, de ennek megvalósulását egyértelműen Moszkva magatartásától tette függővé.¹⁵ Az orosz vezetés minden bizonnyal úgy véli, hogy nincs értelme a párbeszéd fenntartásának, mivel a NATO nem hajlandó figyelembe venni az orosz érdekeket.

A várható hosszútávú következmények

Fontos látni, hogy a diplomáciai képviselők megszűnése nem jelenti a felek közti kommunikáció végét. Egyrészt Jens Stoltenberg hangsúlyozta, hogy az orosz lépés ellenére a NATO–Oroszország Tanács összehívására vonatkozó meghívás a szövetség részéről továbbra is fennáll. Vagyis az elvi lehetőség továbbra is adott az Oroszországgal való párbeszédre ebben a formátumban; más kérdés, hogy Moszkva valószínűleg a közeljövőben nem fog élni ezzel. A kiutasításokat megelőzően, szeptember 22-én az ENSZ Közgyűlés során folytatott zártkörű megbeszélésen ugyanis Lavrov úgy érvelt Stoltenbergnek, hogy a Tanács értelmetlen, annak ülései csak Oroszország ostromozását szolgálják.¹⁶ Másrészt továbbra is működni fognak azok a közvetlen kommunikációs csatornák, melyek egy válsághelyzetben az eskaláció elkerülését szolgálják. Valerij Geraszimov orosz vezérkari főnöknek közvetlen vonala van a NATO Katonai Bizottságának elnökéhez, Rob Bauerhez, és a Szövetséges Erők Európai Főparancsnokához (SACEUR), Tod Woltershez.¹⁷ Ahogy Jens Stoltenberg és Szergej Lavrov is rendszeresen találkoznak (legutóbb szeptember 22-én) és beszélnek egymással telefonon. Harmadrészt pedig, Moszkva egyébként is az amerikai dominancia eszközeként tekint a NATO-ra, ezért eddig is inkább közvetlenül Washingtonnal tárgyalt. A NATO-val való „szakítás” ezt nem fogja érinteni, a bilaterális katonai kapcsolatok az Egyesült Államok irányában továbbra is

¹² Alekszandr MINYJEV: [Конец эпохи Россия и НАТО свернули прямые контакты и вернулись к состоянию тридцатилетней давности](#), [online], 2021. 10. 19. Forrás: Novaja Gazeta [2021. 10. 26.]

¹³ Magyar tábornok lesz a NATO moszkvai katonai összekötője, [online], 2008. 01. 24. Forrás: honvedelem.hu [2021. 10. 26.]

¹⁴ Elnar BAJNAZAROV – Alekszej RAMM: [Сложно осложненное: РФ оставляет возможность для диалога с НАТО](#), [online], 2021. 10. 18. Forrás: Izvesztija [2021. 10. 26.]

¹⁵ [Brussels Summit Communiqué](#), [online], 2021. 06. 14. Forrás: NATO [2021. 10. 26.]

¹⁶ Reis THEBAULT – Isabelle KHURSHUDYAN: [NATO expels eight Russian diplomats, alleging they were working as spies](#), [online], 2021. 10. 06. Forrás: The Washington Post [2021. 10. 26.]

¹⁷ [Эксперт: Контакты между НАТО и Россией не прекратятся](#), [online], 2021. 10. 18. Forrás: Deutsche Welle [2021. 10. 26.]

fennmaradnak majd, sőt, talán bővülnek is. Valerij Geraszimov vezérkari főnök és amerikai kollégája, Mark Milley szeptember 22-én hatórás találkozót folytattak Helsinkiben. A találkozóról szóló szűkszavú beszámoló a felek közti bizalom és stabilitás erősítésének, a katonai konfrontáció elkerülésének szükségességét emelték ki. Milley a találkozó után úgy nyilatkozott, hogy érdemes volna megfontolni az amerikai és orosz haderőnemi parancsnokok közti szorosabb kapcsolat kiépítésének lehetőségét.¹⁸ Jelenleg egy 2016-os kongresszusi döntés értelmében a felek közötti katonai–katonai kapcsolatok kizárólag a konfliktus csökkentésére irányulhatnak. Vagyis a mostani orosz lépés következtében nem fognak érdemben szűkülni a véletlen eszkaláció elkerülésére szolgáló kommunikációs csatornák; az ilyen jellegű mechanizmusok eddig sem a brüsszeli orosz NATO képviselőt, illetve a moszkvai NATO Katonai Összekötő Képviselőt keretén belül működtek. Mindenesetre minden olyan platform megszűnése, melyen keresztül NATO és orosz katonák közvetlenül érintkezhetnek egymással (és ezáltal növelhetik az egymás iránti bizalmat) hosszútávon komoly veszteség.

Szintén aggasztó fejlemény az orosz (és ezzel párhuzamosan a nyugati) diplomáciai/hírszerzési jelenlét szűkülése hosszútávon. Noha az elmúlt évek orosz destabilizációs és más jellegű titkosszolgálati műveletei okán indokolható volt az orosz hírszerző szervek kapacitásának visszaszorítása, annak leépítése éppenséggel kontraproduktív is lehet hosszútávon. Valós információk helyett ugyanis az orosz vezetés kénytelen lesz döntéseit egyre inkább spekulációkra alapozni. Arra pedig már ma is vannak jelek, hogy a Kreml percepciója olykor távol esik az objektív valóságtól.¹⁹ Fontos azt is látni, hogy jelenlegi ismereteink alapján a nagy visszhangot kiváltott destruktív orosz titkosszolgálati műveleteket eddig sem a diplomáciai fedésben dolgozó hírszerző tisztek hajtották végre. Bár kétségtelen, hogy támogatást kaptak a helyi, diplomáciai fedésben dolgozó titkosszolgálati munkatársaktól is: a csehországi lőszerraktár felrobbantásában például úgy tűnik, hogy a budapesti rezidentúra is kivette a részét.²⁰ A diplomáciai fedésben dolgozó hírszerzők visszaszorításával logikusan az illegális hírszerzés kerül előtérbe. A NATO-ba akkreditált orosz diplomaták kiutasításával, illetve a képviselő felfüggesztésével az információigény nem fog megszűnni. Annak kielégítésére az orosz szervek idővel minden bizonnyal meg fogják találni a megfelelő eszközöket és személyeket. Ezek azonban a kémelhárító szervek számára kevésbé lesznek szem előtt.

¹⁸ U.S., [Russia Should Explore Ways To Increase Military Contacts, Top U.S. General Says](#), [online], 2021. 09. 24. Forrás: RFE/RL [2021. 10. 26.]

¹⁹ Mark GALEOTTI: [Putin's Hydra: Inside Russia's Intelligence Services](#), [online], European Council on Foreign Relations [2021. 10. 26.]

²⁰ [Senior GRU Leader Directly Involved With Czech Arms Depot Explosion](#), [online], 2021. 04. 20. Forrás: Bellingcat [2021. 10. 26.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

NÉZŐPONTOK 2021/4

Az „SVKK Nézőpontok” 2010 óta a Kutatóintézet külső munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit, értékeléseit közreadó, illetve a Kutatóintézet munkatársainak szubjektívebb szakmai véleményét közlő időszakos kiadvány.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:

Árva János, Tólas Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

ISSN 2498-843X

© Jójárt Krisztián, 2021

© Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2021